

Josep M. Puigjaner aborda el paper de vuit humanistes al segle XX. SP

Humanisme imaginatiu

Assaig

Contra la crueltat del món: Vuit humanistes en combat

Josep M. Puigjaner

Pròleg de Jordi Porta

Pagès Editors. Lleida, 2005

Joan Triadó

El qui hem viscut la vida durant bona part del segle XX (sobretot si el fem començar a les acaballes de la Gran Gerra, com se sol fer) posant-nos la mà al pit hauríem de reconèixer que l'humanisme no se'n va sortir. Tot i que hi havia humanistes, alguns dels quals ens fa presents Josep M. Puigjaner, ell mateix humanista, en aquest breu i atractiu volum. En canvi, el segle XX, mirat només per alt, és un exemple sublim de la "crueltat del món" de la qual (o, més ben dit, contra la qual) parla el títol de l'obra. Encara més: com que aquests vuit humanistes "en combat" són europeus (i tots ells menys un, s'expressaven, ves quina cosa!, en francès), més sòlid i més just és situar (com a mètode per a la reflexió, aquest combat desigual i de totes totes perdut, enfront de la malvestat) en aquesta nostra atapeïda part del planeta, que és Europa.

Al pròleg, Jordi Porta fa observar, amb agudesia, que el personal del treball "trasllueix una certa enyorança". El llibre és, en efecte, una elegia, però alhora és un plany. Fa enyorar la passió i la lucidesa (com les que caracteritzen les *Elegies de Bierville* del nostre Riba), a les quals ens lliuràvem els lectors, els seguidors i els contradictors i al capdavall els supervivents d'aquella tensa foguerada d'homes de pensament i d'acció, porta-

dors de "signes de contradicció", com es deia llavors, que tanta influència ens semblava que tenien, sobre allò que vivíem i sobretot sobre l'esperança que ens aguantava.

Però això no és prou. La nostàlgia incita més aviat a reconèixer la força i la convicció dels principals *maîtres à penser* del segle passat i encara ens fa adonar més de la seva absència al món o, si ho volem així, a l'Europa actual. El fet és que s'han extingit (Popper, poc a l'abast; Morin que fa el que pot) com una nissaga quan el seu temps ha passat.

Els humanistes que combatien la crueltat del món (a la intimitat dels quals Puigjaner ens acostava amb les seves vívides evocacions i ens els torna més humans), essent com eren tan diversos, si no incompatibles, no han pogut portar-nos a aquell sentiment essencial, vàlid per a tots, que els qui els llegíem desitjàvem des del fons del cor. Albert Camus, el de "la tenacitat contra l'absurd" com l'anomena Puigjaner, era potser el que de més endins feia de punt d'exaltació confluent. Explica a *L'envers et l'endroit* (no recordo si n'hi ha traducció catalana) que durant hores es va estar al claustre gòtic de Sant Francesc, de Palma. Hi trobava, diu, un gust de viure que alhora li era nou i familiar. Ni ell no va tenir temps d'assaborir i d'assumir la seva ascendència menorquina. Camus exercia i expressava una llibertat en la qual no tingué temps d'acabar de creure.

De Karl Popper, "un humanista laic", com diu molt bé Puigjaner, *El coneixement objectiu*, ho confesso, és un dels meus llibres de capçalera. Tot el que fa anys en vaig llegir era, per a mi, alliberador i, doncs, clarificador. Després vaig relacionar la meua identificació de

profà amb l'obra difícil però lluminosa que, com diu Puigjaner al capítol que li dedica –crec que el més complet del llibre–, ve d'un home que "avorria profundament la maldat". Vaig saber també un fet fonamental: Popper, ja universitari, va treballar de mestre en una escola. Tot s'explica més bé. Quan Puigjaner, al proemi, obre, generós, el pit (mai no se n'ha estat!), declara que avui hi ha una situació de "trencament i d'incomunicació entre el món del creient i el del no creient", i tot seguit recorda l'època del que anomena "les distensions cristiano-marxistes". Haig de dir que Popper m'ha ajudat a no compartir, almenys, aquesta recança. Sempre vaig considerar aquelles "distensions", justament per la seva bona fe per part de nosaltres, els cristians, com una abominable contribució (encara que de poc abast) a la propagació del silenci sobre "l'Holocaust" persistent i disseminat que es perpetrava de Praga als Urals. Em ve de lluny la convicció que els cristians només ens podem "distendre" amb els llibertaris.

Que poc i que malament es parlava de llibertat en aquell temps! De Saint-Exupéry, tan ben presentat per Puigjaner, cal llegir-ne la gran obra pòstuma *Ciudadella*, on trobarem un "himne" al silenci (fins i tot del silenci de Déu), malgrat que no podia conèixer de prop com el franquisme havia pervertit la paraula.

D'altres, entre els vuit humanistes en combat, resten ara, em sembla, més lluny. La veritat narrativa que hi ha a l'obra supera la transcendència actual del pensament –llevat de Popper–, i en manté la literària (de Camus, de Julien Green...). *Contra la crueltat del món*, és un llibre de bon llegir però també de bon pensar.

El preu de la democràcia

Assaig

La gran evasió. L'heroica fugida dels últims exiliats de Pinochet

Xavier Montanyà

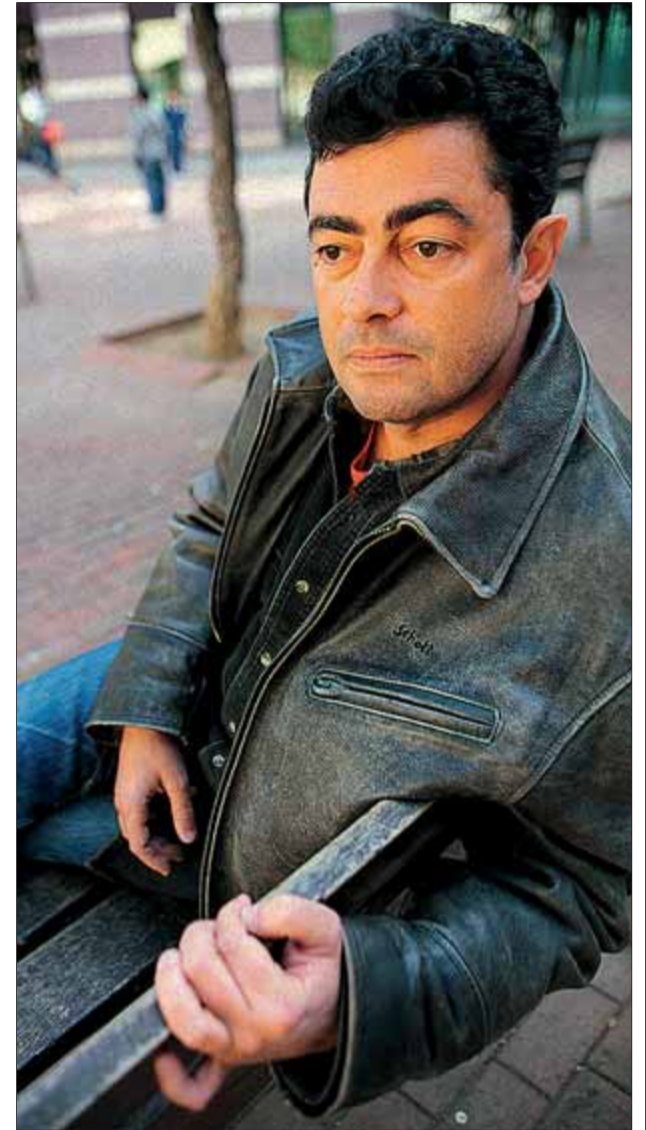
Ara Llibres

Badalona, 2006

M. Veloy Planas

Ja sigui en llibres –com *Pirates de la llibertat*, en què narra l'extrafolar segrest del transatlàntic *Santa María* per part d'un grup de llibertaris espanyols i portuguesos que volien establir a l'illa guineana de Fernando Poo un nucli de resistència armada contra les dictadures de Franco i Salazar–, ja sigui en documentals televisius –com el dedicat a les vicissituds del *Winnipeg*, el vaixell que el poeta Pablo Neruda, aleshores cònsol de Xile, va noliejar per acollir els refugiats republicans espanyols que l'any 1939 la República Francesa tractava com a delinqüents comuns–, l'eix que vertebrava el treball del periodista Xavier Montanyà és la voluntat de treure a la llum pública aquells episodis que la història oficial ha mantingut arraconats. Així, *La gran evasió*.

Aquest reeixit reportatge denuncia l'exili en què actualment viuen els membres del Frente Patriótico Manuel Rodríguez, un grup armat que, amb les seves accions –un tiranocidi miraculosament fallit i un intent frustrat de formar una lluita popular quan les armes entraven al país–, va contribuir a fer: a) que els EUA cominessin Pinochet a iniciar un procés d'obertura democràtica

Montanyà ha escrit un llibre de denúncia. CRISTINA CALDERER

que allunyés de Xile el fantasma del comunisme, i b) que, un cop inaugurat aquest procés democràtic amb les primeres eleccions, l'opinió internacional parlés dels presos polítics gràcies a una espectacular fugida: més de cinquanta presos es van escapar d'una de les presons més segures del país a través d'un túnel de cent metres excavat durant un any i mig amb eines tan precàries com forquilles i culleres.

El llibre combina un àgil resum de la situació sociopolítica amb una narració directa i vívida de les accions més sucoses –sobretot el tiranocidi i la fugida–. Montanyà aconsegueix no només que el lector quedi atrapat en una lectura trepidant, sinó que li fa comprendre quant dolor i quanta injustícia suposa el deute que la democràcia xilena encara paga al règim de l'ahir cruent dictador i avui miserable fingidor Augusto Pinochet.

Altra vegada dilluns

Narrativa

El mateix dilluns

Albert Roquer

Premi Ramon Juncosa

Trabucaire

Canet de Rosselló, 2006

Anna Tomás

Una ferma voluntat d'innovar i transgredir batega rere les pàgines d'*El mateix dilluns*, la primera novel·la d'Albert Roquer (Barcelona, 1979). El plantejament, fresc i original, consisteix en cinc capítols, cadascun amb el títol de

Dilluns i una idèntica posada en escena, en què l'autor ens proposa cinc possibles jornades en la vida d'un jove universitari anomenat Poe. Una cosa és, però, la teoria i una altra la pràctica. I és que, si bé la idea és atractiva, el resultat queda lluny de satisfer les expectatives del lector. El ritme està poc treballat i el contingut és excessivament repetitiu i superficial. Els cinc capítols de *Dilluns* acaben tenint un final rodó i les grans novetats en la vida del protagonista són bàsicament si assisteix o no a classe, si dina sol o en companyia i amb quina

noia té una cita l'endemà. La resta són variacions sobre les mateixes inquietuds, fantasies amoroses i preferències literàries i cinematogràfiques.

Altra vegada dilluns, pronunciat mentalment amb resignació, és el sentiment que s'apodera del lector abans i tot d'arribar a la meitat del llibre. Una llàstima, ja que Roquer, com a narrador, compta amb magnífiques idees i sap treballar el llenguatge. Ben segur que en un futur no gaire llunyà ens presentarà un altre projecte fascinant i, aquest cop sí, madurat.